ZANG VI VAN 'T OUDJAVAANSCH RĀMĀYAṆA IN VERTALING.

DOOR

H. KERN.

VI.

Deze Sarga onderscheidt zich door een aantal verschillende afdeelingen in afwisselende versmaten, door den dichter gekozen in overeenstemming met den grondtoon die in de strofen tot uiting komt en met de verscheidenheid der verhaalde gebeurtenissen. In de vertaling is 't onderscheid in toon slechts weinig merkbaar. Str. 1—18 is in Upendrawajrā; 19—26 in Ćārdūla; 27 in Aupacchandāsaka; 28—63 in Mālīni; 64—113 in Anuṣṭubh; 114—141 in Candrawartana; 142—159 in Wasantatilakā; 160—171 in Ćikhariṇī; 172—195 in Upajāti; 196 in Indrawawajrā; 198 in Upendrawajrā; 199—200 in een species van Dhṛti, die niet anders van Kusumitalatā verschilt dan dat de vijfde lettergreep een korte is; 201—203 in Mattamayūra.

Het begin is een voortzetting van Rāwaṇa's rede in Zang V; de vertaling is als volgt:

1. «Mijn koningsburcht staat bij de zee, op Laṅkā, weidsch als de glans der maan. Het (eiland) heet eveneens Ratnapārāyaṇa¹ wegens de menigte van schitterende edelgesteenten.»

2. «Dat is het waarover Gij macht zult hebben. Smaak geneugt met mij, aarzel niet! Alles wat Gij verlangt zal daar zijn; te rechter tijd zullen bloemen, zooveel als U behaagt, bereid zijn.»

3. «Die weelde behoort gewaardeerd te worden, dunkt mij. Ik ben in den vollen bloei der jeugd en machtig; Uw lichaam is schoon; Gij zijt een jonge vrouw in volle schoonheid. Verlaat dien Rāma die niets waard is, zusje!»

4. «Eten, drinken, mingenot — geniet dat! Ik zal als een slaaf

¹ Een gevarieerde vorm van Ratnadwīpa, een gewone benaming van Ceilon.

U dienen. Heersch op Laṅkā. Hiermede besluit ik mijn rede, zusje: tooi Uw lichaam, laat het versierd worden.»

5. Zoo sprak Rāwaṇa terwijl hij haar ten huwelijk vroeg, Sītā wilde niet; zweeg zonder te antwoorden. Rāwaṇa trad toornig toe met haastiger schreden. Hij nam Sītā op en vloog ras door 't luchtruim.

6. Onsteld weende de prinses, Koning Janaka's dochter; zij kreet, weeklaagde, wat in de lucht weêrklonk. De reeën en vogels in de kluizenarij zwegen alle stil, verschrikt bij hetgeen daar gebeurde.

7. «O Rāma! O Rāghawa! wat zijt Gij onbarmhartig! Het blijkt ten zeerste dat Gij mij niet liefhebt. Alwat Gij bevaalt heb ik toch niet overschreden, ik denk dat Uwe liefde voor mij, helaas! nu voorbij is.»

8. «Steeds hebt Gij bevrediging geschonken door mijn zin te volgen, door knap van geest een vrouw ter wille te zijn. Al wat ik wenschte volbracht Gij immers. Ik werd zoo vertroeteld en geliefkoosd.»

9. «Zoo ook jongere broeder, voortreffelijke Lakṣmaṇa, o! wat waart Gij wijs in beleid en gebaar! Uw woorden alleenlijk waren hard als de woorden van iemand die weêrstreefde, maar Uw hart was dan toch in alle oprechtheid liefderijk.»

10. «Vergeef mijne woorden tegen U, broer Lakṣmaṇa; ze waren ongepast, Gij hadt ze niet moeten hooren, daar ze slecht waren. Het ligt in den aard der vrouwen dat zij onoordeelkundig zijn. Vergeef het! wees niet boos op mij.»

11. «Uw oudere broeder Rāma is zeer onverschillig, (al) is hij heel toegeeflijk met niet te weêrstreven al wat ik beveel. Dat Gij (echter) vroeger weêrstreefde, was toch uit genegenheid; ik slechts was misdadig, laag, zondig.»

12. «Hoe kleinmoedig was de (gewaande) geestelijke, bij 't hooren van de kreten van den reus ijde hij weg! Daarom was Uwe redeneering niet verkeerd. Wegens de slechtheid mijner woorden ijldet Gij weg.»

13. «Ook (zij gezegd): wanneer aan een edel mensch rede wordt gegeven,¹ wordt zijn toorn jegens iemand geringer, is niet blijvend. Ziet hij den slechte in 't ongeluk, deerniswaardig, dan heeft hij zeker medelijden, gaat hij op hem af en biedt hulp.»

¹ D. i. anders gezegd: schuld bekend wordt.

14. «Daarom, o brave Lakṣmaṇa, edel mensch! snel toe, help mij, die lijdend, ongelukkig ben. De woorden die Gij bezworen hebt zijn alleszins bewaarheid. Zoo word ik nu door den vijand gevankelijk meêgevoerd.»

15. Zoo weeklaagde Janaka's dochter, krijtende; luidkeels smeekte zij om hulp, met jammerklachten. Toevallig hoorde Jaṭāyu geweën; hij vloog van zijn plaats weg, als wanneer hij Rāwaṇa zag.

16. «Rāwaṇa, allerlaaghartigste der reuzen! verwaten geweldadige, vijand der heremieten! die je vermeet de monniken te smaden, te minachten. Kom op, indien jij wezenlijk een held in den strijd bent!»

17. «Ook Rāghawa, die jegens de monniken meewarig is; die deugdzaam is, liefderijk en onderdanig jegens zijn vader; ook dien vermeet jij je te verongelijken, foei, lage reus, en uiterst onbeschaamd kwel je de geestelijken.»

18. «Jaṭāyu hier is (als) de Zonnegod, die alle verwaande duisterlingen zal dooden; deze hier is een onderdanige dienaar van Rāma. Daartoe ben ik verplicht daar ik vroeger vriendschap gesloten heb met zijn vader.»

19. Zoo sprak Jaṭāyu. Hij kwam uitdagend nader en zocht den strijd te beginnen. Zijne geweldige groote vleugels, die hard, ruim uitstaande en alle scherp waren, wapperden.

In de gedaante van een tijger ¹, gelijkende op een leeuw, woest, naderde hij snel, vermetel, met den snavel aanvallende: zijn snavel was zijn wapen zoo scherp als een wajra (donderbeitel).

20. Onstuimig trok toen Rāwaṇa (het zwaard) Candrahāsa. Verheugd van geest zwenkte Jaṭāyu, terwijl hij vreeselijk een slag op zijn gezicht aanbracht. Hij keerde terug en ontweek voorzichtig; toen de Candrahāsa op hem gericht werd, vloog hij weg. Rāwaṇa zag verbaasd boven zich Jaṭāyu in de hoogte.

21. Zijn vleugels ruischten toen hij Rāwaṇa die zich voor hem boog tegemoet ging. Toornig pikte hij met zijn snavel; de arm van Rāwaṇa, gedrukt, verlamde. Het bloed gutste, dat hij opslurpte en daarna keerde hij weder terug en vloog weg in de lucht. Hoe langer hoe overmoediger dronk hij zich zat aan 't aldoor druipende bloed van Rāwaṇa.

22. Rāwaṇa was beklemd; hij was vernederd en het was hem

¹ Skr. Qārdūla, tijger; dit bevat een toespeling op den naam der versmaat.

hinderlijk om Sitā te dragen. Hij gaf een wenk aan zijn reuzenheir; het zweepde de paarden aan en de karos waarin hij zat vloog. Paarden, snel als de gedachte vlogen, snelden voorwaarts en vielen aan, (doch) verbrijzeld, ontredderd, verpletterd, vernield, stuk geslagen, verdelgd vielen de wagens neêr ¹.

23. Sitā, die in de karos zat, viel: zij sloot de oogen van angst. Zij bezwijmde in 't luchtruim; afgemat, onrustig, neêrslachtig, zuchtte zij. Snel daalde Jaṭāyu naar beneden, streek neder en greep Maithili; de godheden der tien windstreken hieven luid een gejuich aan, allen verbaasd lofprijzende.

24. Over 't gejuich van de godenscharen en Gandharwa's die allen tegelijk lof uitten was Rāwaṇa wrevelig, vertoornd; zijn arm was gekwetst, bewegingloos, verlamd, en zijn bloed vloeide onophoudelijk uit, doch hij voelde niet dat het pijn deed; stoutmoedig ging hij vooruit, overal (den vijand) opzoekende, beschaamd dat Jaṭāyu gevloten was.

25. Hij (Jaṭāyu) omvatte Sitā die half in zwijm lag, ontdaan, al ongerust zijnde. Hij vloog niet snel, maar zachtken; hij gaf zich moeite omdat hij bezwaard was: indien hij de prinses niet vasthield, zou zij zekerlijk dood vallen. Dat was de reden dat Jaṭāyu zachtken vloog, hoe langer hoe langzamer.

26. Rāwaṇa had hem bijna bereikt; Jaṭāyu vermoeid, afgemat zuchtte. Overal waar hij ongerust toevlucht zocht, werd hij door Rāwaṇa in de lucht vervolgd. Het duurde niet lang of hij viel Jaṭāyu aan, de Candrahāsa flikkerde als een bliksem. De vlerk werd pijnlijk afgerukt: hij viel door Rāwaṇa afgehouwen.

27. Rāwaṇa omvatte daarop Janaka's dochter, die geheel van streek was, bevig bezwijmd. Er kwam een andere karos nader hun tegemoet, die hen voerde terug naar Laṅkā.

28. Toen hij in Langkā was gekomen, was hij neêrslachtig, ziek van verliefdheid, van minverlangen beziel. Voor zijn gemoed bestond Maithili alleen als medicijn. Hij waande dat de vorstendochter Sitā niet onwillig zou zijn, zoodat hij wegens zijn hevige hartstocht aan 't werk teeg.

29. Al de strijdbare reuzen kregen bevel om te letten op den doorluchtigen Rāmabhadra die bekommerd was omdat hij vreesde na 't vernietigen van veel reuzen. Rāwaṇa sprak onwaarheid: zijn talrijke legermacht was geheel verdelgd.

¹ Van dit ongeval met de karos is in 't Indisch epos niets te vinden.

30. Bij den tocht der reuzen verkenden verspieters. Daarna vroeg hij Janaka's dochter ten huwelijk, doch zij wilde niet. Hij bedreigde haar met de linkerhand en gaf haar geen vriendelijk woord. Rāwaṇa was uiterst dwaas met zonder zich te schamen te werk te gaan.

31. Elken dag sprak hij (ter zake), doch de prinses bleef zeer trouw, daar zij in haar geest aan geen ander dan Rāma dacht. Teleurgesteld bleef Rāwaṇa roerig al vleiend aandringen, terwijl hij aan zijn onderhoorigen beval om Janaka's dochter streng te bewaken.

32. Terwijl dan de doorluchtigen dochter van Janaka daar in Laṅkā was, was de Raghutelg zeer in twijfel en treurig. Vogels, als het ware hem tegemoet gaande, lieten zich hooren, weeklagende, om 't verdwijnen van Sitā als slecht voortteeken te verkondigen.

33. Daçaratha's zoon werd hevig ontdaan, mat, bekommerd. «O dochter van Janaka! ach, ach! dat zulk een lot U moet treffen! Zijt ge dood, door een tijger verslonden, of in een ravijn of water gevallen, of hebt ge U soms onvoorzichtig bewogen? Ach, wat is het zeer deerniswaard!»

34. Toen Rāghawa van zijn geestesverwarring tot eenige bezinning gekomen was, kwam zijn jongere broeder, en wel in onverzorgde kleeding¹. Hij voelde hoe langer meer hartzeer bij 't zien dat de kleeding van Lakṣmaṇa haveloos was. «Zeker is Maithili dood», dacht hij wanhopig.

35. Daaarop vroeg hij en onmiddellijk sprak zijn jongere broeder. Geheel naar waarheid gaf hij kennis van de trouw en toewijding der geliefde. Rāma was ontdaan toen hij hoorde wat er gebeurd was; zijn hart was verbijzeld en in de wereld scheen hem niets meer te bestaan.

36. Het was alsof de levensgeest uit zijn lichaam verdween. Met alle macht gaf hij zich moeite door zijn groote kommer, (doch) door steeds aan Sitā te denken vlood zijn geest; onophoudelijk vloeiden de tranen hevig, onstelbaar hem over de wangen.

37. Sitā, zusje lief! zeg mij, waar ter wereld bevindt Gij U? Antwoord mij, die ontsteld herhaaldelijk roep, smeek, jammer. Houdt Gij U aldoor bezig met maar veel bloemen te plukken? is dat de reden dat Gij niet voor den dag komt? Of doet Gij

¹ Als teeken van rouw.

mede aan de godsdienstoefening met naar de (voordracht der) heilige Schrift te luisteren?

38. «Wie dan is er toch wien ik kan vragen waar Gij gebleven zijt? die wetende waar gij U vermeit het naar waarheid kan zeggen? Kan ik bij Vader om hulp smeeken? mijn moeder, die immers ver weg is, weet ook niets. De godenscharen zwijgen! foei; dat er onder de goden geen is die spreekt.»

39. «Met de grootste inspanning zoek ik U ijverig in de streek. Ik ging naar Uwe voormalige slaappleats, doch vond U niet. Er is een ruime platte steen, waar ik heen ging, U zoekende; naar alle plaatsen, waar Gij U gewoonlijk ophoudt, ging ik U zoeken, zusje lief.»

40. «Ik ging het groote bosch in en naar de plaats waar Gij bloemen pleegt te plukken; ik vond overal bloemen verspreid, verwelkt, afgefallen in menigte, door de hitte van de zon verflenst en zeer verdord; als van verdriet dat Gij er niet waart weemoedig en bedroefd.»

41. «Terecht hebben wonderschoone bloemen U zeer lief, zusje; buitengewoon is dus dat zij zoo liefhebbend van U gescheiden zijn. Ik ben slecht dat ik geen liefde gevoel; de bloemen zijn daaraan niet gelijk: ofschoon Gij er niet zijt, prinses, sterf ik niet van minverlangen.»

42. «Is het om (mij) op de proef te stellen dat Gij den schijn aanneemt van heimelijk weg te loopen? of is het een scherts dat Gij U lachenderwijs verschuilt? Kom toch nu voor den dag, zuster, o Gij die de smart van den minnende niet kent! Hard is mij nu 't leven om U te volgen op Uw heimelijke vlucht, door Uw toedoen.»

43. «Ik kom terug na de wreede reuzen gedood te hebben. Waarom komt Gij mij niet te gemoet? Omhels mij, prinses! Wat heb ik U misdaan? welaa, zeg! Gij bedroeft mij zeer, die toegenegen ben, altijd U zoo lief heb.»

44. «Waar zal ik in 't onherbergzaam gebergte kunnen navragen waar Gij gebleven zijt? Al te heftig zijt gij in Uw toorn; zeker zijt Gij (van mij) afkeerig dat gij niet spreekt. Mijn moed is weg, nu ik verlaten door U een gebroken man ben. Mijn levensgeest, als uitgerukt, is op het punt van (uit het lichaam) weg te gaan.»

45. «Ik ween met gezwollen oogen, zoodat het bloed bijna uit de roode oogen springt. Ik weeklaag voortdurend, doch Gij

let er niet op. Indien Uw liefde ten einde is, zuster, wil ik ophouden met minverlangen te koesteren. Gij geeft geen kennis van Uw doel, gaat heen zonder afscheid te nemen.»

46. «Ook Uw jongere broeder Lakṣmaṇa kent dat (doel) niet. Het is (een zaak) waarvan 't fijne uiterst moeielijk is, (de reden) van Uw toorn te kennen. Zijt Gij dan boos op Uw echtgenoot die in 't geheel geen schuld heeft? Gij zijt (anders) zeer goed van gedrag en aard, dunkt mij.»

47. «Ik ben naar de plaats gegaan waar Gij Uw toilet pleegt te maken. Daar is een waterspring en pijp die ik opzoek. Ik vind daar de plaats, waar Gij in der tijd gewoon waart U te vermaken. Ik was bedroefd en onthutst dat ik U daar niet zag.»

48. Zoo weeklaagde Rāmabhadra zeer verdoofd, in zwijm gevallen, als 't ware verbrand door 't vuur der smart. De koelte van den zacht waienden wind was geen geneesmiddel: (als) gif toevoegend gif maakte het, dat iemand geheel er door verbijsterd werd.

49. Na een poos kwam hij weder tot bewustzijn. Hij wischte zijne hardvloeiende tranen af en ging zich baden, geheel alleen smachtend. Hoewel bedroefd en bekommerd verwaarloosde hij niet zijn godsdienstplicht. Het is de aangeboren aard van den zeer vrome vroom te wezen.

50. Nadat hij prevelend gebeden, vereerd, de goden met het morgengebed verheerlijkt had, ging hij weder Janaka's dochter in 't groote woud zoeken. Toen vond hij de plaats waar Rāwana en Jaṭāyu gestreden hadden. Zijn hart had een bang vermoeden, toen hij de kenteekenen van 't gevecht zag.

51. «Broer Jonker, zoon van Sumitrā, treed toe, kijk, kijk! Naar het schijnt, heeft een reus hier vroeger gestreden: rood bloed is op den grond gevallen; een arm ligt er afgehouden; pantsers, karossen, zoo ook paarden, alle vernield.

52. «Ik wil eens gaan kijken, broer, wat dat voor een strijd was, 't bosch ingaan en de reuzen daar zoeken. Mijn leed keert terug bij 't zien van 't bloed dat wijd en zijd ligt. Ik heb geen lust meer om Janaka's dochter te zoeken,» zeide hij moedeloos.

53. «Wat, heeft soms een vogel gestreden? ha, dat is zeer verwonderlijk. Een zeer groote vlerk die afgehouden is bewijst zulks. Wat was het doel van den strijd dat hij onverschillig was voor 't leven? Was het doel er van alleen om Janaka's dochter te hebben?»

54. Zoo waren de woorden van Rāmabhadra, terwijl hij zich in gissingen verdiepte. Gloeiend als was zijn hart in brand vlamde zijn toorn op. Zijne oogen, rood geworden, deden zijn moed uitkomen, het was alsof de drie werelden door hem vernield werden tengevolge van zijn toorn.

55. Hoe langer hoe meer glansde hij als de Zonnegod; hoe langer hoe meer verzamelde zich en nam toe zijn heldenmoed en groeide zijn geestkracht aan; het lichaam verhit, in beroering door 't vuur zijns toorns, hief Rāma gelijk een leeuw, zeer trotsch een strijdkreet aan.

56. «Wie toch van die reuzen heeft zich vermeten hier onrecht te plegen en de doorluchtige prinses, Janaka's dochter, geweld aan te doen? Zou dan ik, Rāma, voor den machtigen vijand bang wezen? Daarom minacht ik de zeer laaghartige slechte daad.»

57—58. «De Dagvorst zelfs, de Zonnegod doet onder voor mij in macht. Honderden van voorname bergen kunnen door mij vernietigd worden, de oceaen droog worden; alles wat er in de wereld is zal vernield worden zonder dat er iets overblijft; de heer der slangen en groote slangen daar in de onderwereld zullen te niet gaan, hoeveel te meer zullen die reuzen, zonder dat er een overblijft, te gronde gaan! De god des rijkdoms zelfs zou leed verduren; de Yakṣa's ook zullen verdelgd worden, sneven. Ik zal den Tijd doen vervallen door den Doodengod te dooden. De geheele aarde zal vergruisd zijn daar ze door mij stuk gewreven wordt.»

59. «De hooge goden zullen mijn minderen zijn bij hun heer, Indra, die zwak en weinig krachtig zal wezen. Het uitspanzel zal zich niet uitbreiden, daar ik zal maken dat het schuil gaat. De wereld zal weer een chaos worden, ledig gelijk de nacht. Alles, alles wat ik beoogde zal geschieden: dat kan niet twijfelachtig zijn.»

60. Zoo sprak Rāmabhadra, zijn strijdkreet aanheffende; hij legde een pijl op zijn boog, wrevelig, vertoornd op de wereld. Lakṣmaṇa medelijdend zijn sēmbah makende, begon te weenen, trachtende hem af te houden van de wereld, die geen schuld had, te dooden.

61. «O Raghutelg! ten onrechte zijt gij zeer dwaas, verbijsterd. Averechtsch is wat Gij tegen de wereld wenscht; ik ben er van ontsteld. Zijt Gij als het ware krankzinnig? Wat Gij in den zin

hebt, heeft geen doel. Ik ben bedroefd, neêrslachtig bij 't zien dat Gij zoo verblind zijt.»

62. «Wat voor mensch zou in staat zijn, een onverstandig mensch, wiens gramschap in 't hart hevig is en die ziek van liefde iets verlangt, tot rede te brengen? Immers zeer spoedig wordt de geest dol en roekeloos. Een vaste wil moet er meê gepaard gaan, die 't vreeselijke vuur onderdrukt.»

63. «Wat voor nut zal die woede hebben, indien Gij daaraan toegeeft? Het is reden om moeilijkheden en een slechten naam in de wereld te veroorzaken. En in de wereld is er niets wat schuld heeft. Gij alleen zijt verdwaasd, krank door Uw groot leed.»

64. Zoo hield zijn jongere broeder hem tegen; bevredigd kwam de oudere broeder weêr tot bezinning. Beiden gingen zij 't bosch in ver van de kluizenarij.

65. Toen zij beiden er in doordrongen, zagen zij een grooten vogel: Jaṭāyu. Het was niet duidelijk van wege den afstand: het zag er uit als een groote berg.

66. «Deze heeft Sitā gedood,» dacht Rāma met zekerheid. Hij ging voorwaarts om den vogel aan te vallen; Jaṭāyu zeide fluks:

67. «O Rāma! O Raghuzoon! bega geen onrecht jegens mij. Ik ben Jaṭāyu, geen ander. Ik weet dat Gij Janaka's dochter zoekt.»

68. Zoo sprak de groote vogel; Rāma neeg eerbiedig. Hij voelde medelijden voor Jaṭāyu, die een geliefde vriend zijns vaders was.

69. Hij was zwak, zwaar gewond, leefde echter nog, omdat hij op Rāma wachtte wegens zijn hechte liefde.

70. Toen dan Rāma gekomen was, lichtte hij hem in omtrent den vijand. Na de inlichting gegeven te hebben stierf hij ten gevolge van zijne zware verwonding.

71—72. Nadat hij in zwijm gevallen en gestorven was, schreide Rāma: «O bewonderenswaardige Jaṭāyu, die het vermocht U in 't leven te houden, uit liefde jegens Uw vriend, mijn vader, zoo oprecht bemind, welke overgegaan is op den zoon! O vogel, wat zijt Gij bewonderswaardig!»

73. «Zoolang Gij nog leefdet, was het voor mijn gevoel alsof mijn vader leefde; nu Gij echter dood zijt, schreeuw ik het wezenlijk uit.»

74. Nadat Rāma uitgeweend had, verbrandde hij 't lijk van den vogel. Rouwend gaf hij de meelbal (voor den afgestorvene) en ging weêr weg ('t bosch) in.

75. Er was een verwonderlijke reus, wiens arm inderdaad lang was; hij had honger, wilde vleesch eten. Dien ontmoette hij in 't woud.

76. Het was sinds lang een vijand der dieren. *Dirghabāhu*¹ was zijn naam. Die kwam grimmig af op Rāma, die zijn scherp zwaard trok.

77. Toen hij vreeselijk, woedend genaderd was, hieuw deze hem de handen af. Nadat zijne armen afgebroken waren, viel hij op den grond neêr.

78. Hij keerde terug tot zijn ware natuur: vertoonde zich in den vorm van een godheid; de glans van zijn lichaam verspreidde zich, als ware hij de Zonnegod.

79. Hij vroeg Rāma naar diens naam, en hij vraagde ook naar het doel van zijn doordringen (in het woud).

80. Naar waarheid deelde Rāma zijn naam en het doel van zijn gaan (in 't bosch) mede. Op zijn beurt vroeg hij.

81—82. «Wat is Uwe natuur, o brave! Gij hebt, zooals blijkt, het voorkomen van een god. Zoo zeg dan iets anders, of ik in mijn doel zal slagen; of ik *Sītā* zal vinden en de vijand verslagen zal worden.» Zoo vroeg Rāma, waarop de andere 't een en andere meedeelde.

83. «Ik ben een zoon van de Godin *Çrī*, maar ik was slecht van gedrag. Eens dat ik in den hemel rondwandelde stapte ik over een grooten Wijze.»

84. «Wegens zijne boosheid op mij, vervloekte hij mij om een reus te worden. «Edoch, mijn vloek zal een einde nemen, want Gij zijt nu eenmaal een zoon van mij.»

85. «Doch Uw doel zult Gij bereiken: Gij zult de Prinses vinden, die door Rāwaṇa gevankelijk is medegevoerd. Zij bevindt zich in *Laṅkā*.»

86. «Daarom moet Gij U naar den berg *Ṛṣyamūka* genaamd begeven. Daar zult Gij een aap ontmoeten, *Sugriwa* geheeten.»

87. «Hij is zeer verstandig en zeer machtig, maar neêrslachtig en droef te moede. Dien moet Gij een gunst bewijzen en zijn ouderen broeder dooden.»

88. «*Sugrīwa* is neêrslachtig en smachtend naar *Tārā*, zijne be-

¹ In 't Indische epos III, 69, 81 heeft de reus wel lange armen, een *yojana* lang; maar als zijn naam komt *Dirghabāhu* niet voor. Wat de dichter verder verhaalt wijkt in bijzonderheden af van 't oorspronkelijke.

minde vrouw, die door Wāli ¹ genomen is. Wāli is zeer misdadig.»

89. «Sugrīwa smacht inmiddels gelijk een stier, wien het niet vergund is bij de koe, welke pas een kind gekregen heeft.»

90. «Daarom, o Raghutelg, gevoelt Gij beide hetzelfde leed. Indien de aap Sugrīwa een vriend wordt, help hem dan om zijn vijand te dooden.»

91. «Deze mijne woorden zijn niet leugenachtig, ik zeg wezenlijk de waarheid. Wordt de aap Sugrīwa Uw bondgenoot, dan lijdt Rāwāṇa stellig de nederlaag.»

92. «Als Gij meêwarig zijt jegens hem, zal hij U gewis onderdanig zijn. Gij zult de leermeester wezen, hij de leerling, en Uw zaak zal slagen.»

93. »Hoe ver ook Uw doel af ligt, Gij zult het door hem bereiken. Ook is zijn leger, (bestaande uit) groote en krachtige apen, talrijk.»

94. «Daarom zij Sugrīwa een bondgenoot en maak een einde aan zijn leed, opdat hij U later kan vergelden en Gij met Uwe geliefde zult samenkomen.»

95. Zoo sprak de god, de vroegere reus. Hij ijlde weg en verwijderde zich vliegende; Rāma ging weder 't bosch in.

96. Hij zag het bekoorlijke woud, allerlei vruchten rijkelijk dicht bijeen (aan de boomen). Zijn honger verdween bij 't zien daarvan; hij vond toen een groot zuiver water.

97. Het stroomde snel en helder. Zij (Rāma en Lakṣmaṇa) staken met hun beiden over. Zij vonden een inderdaad mooi bosch en zagen toen een vrouwelijke anachoreet.

98. Het was een Çabaravrouw ² van geslacht; boomschors was haar kleet. De kleur van haar lichaam was zwart gelijk de kleur van oogzalf.

99. Haar houding was goed, zonder feil, was gepast doordat zij de voeten (van Rāma en Lakṣmaṇa) aanvatte ³. Zij was vrij van wereldsche neigingen en zeer vroom; altijd volhardde zij in de gelofte dat zij zich van vruchten voedde.

100. Zoodra Rāma haar zag, was zijn vermoeienis geweken: een verwonderlijk gevolg van de groote penitentie. Daarop zeide hij verwonderd:

¹ De tekst heeft de minder juiste spelling Bāli.

² De Çabara's of Çawara's zijn een niet-Arische volkstam van wilden in Zuid-Indië. Ptolemaeus vermeldt ze onder den naam van Sabarai.

³ Als bewijs van eerbied.

101—102. «O zeer vrome boeteling! zeer bewonderenswaardig van U is het zooals Gij Uw gelofte in acht neemt. Wat is de wijze van Uw eeredienst? hetzij dat Gij trouw zijt in de vereering des Heeren, of dat Gij steeds de Voorouders vereert, of bestendig het morgen- en avondgebed opzegt, of dat gij trouw zijt in 't lezen (der heilige boeken) en het gedrag van een non.»

103. «De aanleiding tot groote ascese is dat zinnelijke lust en verblinding verdwijnen, (alsook) standvastigheid in de gelofte met ontzag voor den Guru. Dat is de manier der ascese.»

104. Zoo sprak Rāma terwijl hij tot de zich in onthouding oefenende Çabaravrouw vragen richtte. Toen sprak zij eerbiedig, terwijl zij een honiggerecht en vruchten aanbood:

105. «Ja, zooals Gij zegt, Rāma: ik oefen boete. Al wat in mijn vermogen is, wordt eenmaal later vervuld.»

106—108. «De reden nu dat ik een boetegelofte volbreng en daar zoo'n vaart achter zet, (is 't volgende): Toen de god Wiṣṇu geboren was, ging hij weg naar de onderwereld. Hij werd door den god Rudra met een vloek getroffen ten tijde dat de Liṅga (Çiwa's phallus) zich vertoonde. Uit dolle verliefdheid veranderde hij (Wiṣṇu) zich in een ever en nam de godin der onderwereld tot vrouw. God Wiṣṇu kwam dus te voorschijn in de gedaante van een ever. Hij zocht zijn toevlucht in 't gebergte en at mijn parelsnoer.»

109. «Daarna stierf hij en ik at zijn lijk. Dat nu veroorzaakte ongeluk: mijn lichaam werd zwartkleurig.»¹

110. «Wees zoo goed, Rāma, en wisch mijn gelaat af. Volbreng dat mijn vloek eindige, maak dat mijn plaag ophoude.»

111. Zoo spak de boetvaardige Çabaravrouw; Rāma wischte haar af en de Yogabeoefenende vrouw was volkomen hersteld. Op haar beurt bewees zij hem een gunst:

112. «O wondermachtige Rāma, die als Wiṣṇu in levenden lijve verschijnt! Gij vermocht mijn plaag weg te nemen; daarom wil ik U vergelden.»

113. «Maak den apenvorst tot Uw zeer wijzen (of zeer machtigen) bondgenoot. Dan zult gij Janaka's dochter vinden.» Zoo sprak zij en daarop verdween zij.

¹ Van de door mij in den uitgegeven tekst als een inlapsel aangeduide verzen is in 't Indische epos geen spoor te vinden. Wel komt omtrent Wiṣṇu een soortgelijk verhaal elders voor, o. a. in de aanhaling onder Liṅgodbhawa in K. B. Wdb.

114. Rāma en Lakṣmaṇa gingen weder verder 't bosch in, dat bekend was onder den naam van Pratitakampa. ¹ Een menigte reeën lagen daar rustig en genoegelijk en eenige here-mieten betraden 't bosch.

115. Rāma verkwikte zich aan de beschouwing van 't bosch. Bloemen, alle even schoon waren in vollen bloei en dicht opeen. Bij 't zien van 't wonderschoone, reine meer ² drongen zij zoo ver door, waar witte lotussen in overgroote menigte waren.

116. Hij (Rāma) was zielsbedroefd doordat hij kwijnde van minnewee; Maithili had hij bestendig in de gedachten. Ten gevolge van zijn minverlangen begon hij te weenen. Mismoedig zeide hij tot zijn jongeren broeder:

117. «Broer Lakṣmaṇa, aanschouw het heldere meer, waarvan 't geluid der gonzende bijen een sieraad is, De kokila's (koek-koeks), mannetjes en wijfjes, kweelen zacht. Ach! ze willen slechts den van zijne geliefde gescheidene bespotten!»

118. «Schoone lotussen bloeien, allen in vollen bloei. De sterren in 't luchtruim doen in schoonheid daarvoor onder. Hun teederheid veroorzaakt leed in 't hart, en droefheid van hem die, van zijne geliefde gescheiden, ze aanschouwt.»

119. «Hij die ten tijde van zijn samenkomst met de geliefde zich gelukkig voelt door de bijen en zwanen die hun geluid laten hooren, dat zoo bekoorlijk, zoo hartverrukkend, zoo zacht is, voor hem die van zijn lief gescheiden is, is het oorverscheurend.»

120. «Bloemen liggen verspreid daar ze voortdurend afvallen door de vogels die in de boomen dartelen. Iemand dwaalt echter (die meent) dat er geen lijdenden zijn en niet begrijpt dat ook voor den niet willende aan 't geluk een einde komt.»

121. «De geur der welriekende bloemen komt mij in den neus; en de vogels kwellen mijn ooren met hun geluid; de schoonheid der bloemen doet pijn aan 't hart. Ach, de Minnegod heeft mij met zijn schot erg gekwetst.» ³

122. «Ook al de boomen schieten: hun bladeren (anders) zoo

¹ Ik kan dezen naam niet terecht brengen. Vermoedelijk is het ontstaan door misverstand uit prathitapampa, maar Pampā is de naam van een meer, niet van een bosch.

² Dit is de Pampā.

³ De juiste beteekenis van mamarimisi is mij onbekend. Misschien is het een intensiefform met infix ar van *pimis, variant van pipis.

zacht werden scherp als scherpe hanesporen; hun takken, zoo rank, zijn als hun boog. Zij verstaan het mijn hart te treffen, dat verscheurd wordt.»

123. «Een zachte wind, die er waait, brengt blazend de welriekende geur der woudbloemen aan, doch mijn binnenste is als vlamvend vuur voortdurend heet. Ach, zeer groot is het leed van hem hier die van zijn lief gescheiden is.»

124. «De bladeren der boomen, neder hangend, vormen op de plaatsen waar de witte dauw ligt druppels, gelijk paarsnoeren in 't luchtruim. Bij 't zien daarvan smelt mijn gebroken hart.»

125. «Ach, wanneer zal dit een einde nemen, en de smart over de scheiding van de geliefde ophouden? De Doodengod is zoo onmeêdoogend, onwelwillend, mij niet te dooden ¹, die reeds zoo erg gefolterd ben.»

126. «Het geluid der uitgelaten bijen is als vuur. Wanneer ik dat hoor, wordt het hart gloeiend heet gelijk een berg, wanneer die brandend vlamt. Ik heb geen toevlucht die mij zal helpen.»

127. «Mijn hart wordt aanstonds verbijsterd, wanneer ik zie, hoe het bosch in vollen bloei prijkt met geurige bloemen. Het ziet er uit als zijnde de woonplaats van den Minnegod, wanneer ik onoplettend en zoo in dwaling vervallen ben, broer!»

128. «De takken der boomen worden door een zachten wind bewogen ²; zoo dansen de pret makende boomen (als) danse-ressen; de uitgelaten bijen begeleiden het dartel met hun gezang. Ten gevolge van mijn minverlangen ben ik gestoord, krachteloos.»

129. Zoo klaagde de edele Raghutelg, de gewrichten sterk verslapt, het hart gebroken. R̥ṣyamūka is een vreeswekkend, ruig begroeid gebergte; dat was de plaats waar hij zich heen begaf en met droefheid doordrang.

130. Ten tijde toen hij in 't gebergte R̥ṣyamūka kwam, was Sugriwa in droefheid; sterk kniezende en kwijnende. «Rāmabhadra zal de toevlucht zijn bij wien ik heul moet zoeken, geen ander», zoo dacht hij terwijl hij ging om langs ongewone wegen weg te komen; ³ dra vertrok hij.

¹ Lees patīn aku.

² Eigenlijk staat er dat de wind tegen de takken aanslaat, doch het gevolg ervan is dat ze zich bewegen.

³ Voor manāsak vgl. Jav. nasak, van sasak, en sēlasak.

131. Hij vestigde zich op den moeilijk toegankelijken hoogen berg Malaya. Daarheen begaf hij zich met een leger van veel apen, wier onderdanige gehechtheid aan hun vorst maakte dat allen volgden. Sugrīwa was goed en waardig gediend te worden, huns inziens.

132. Nadat zij aangekomen waren, kreeg Hanuman bevel om als bode naar Rāma te gaan en dien te zoeken. De zoon van den Wind weêrstreefde niet toen hij 't bevel ontving om te gaan, en zoo ijldde hij weg in 't luchtruim.

133. Naar den Rṣyamūka moest hij met snelle vaart zijn koers richten. De wind dien hij maakte ruischte (als) een onweêrstorm. De boomen waar hij tegenaan botste bezweken, allen ploften neêr, vernield; afgebroken, geknakt, doorgebroken, gebeukt, afgeknot, verplet.

134. Aangekomen drong hij tot in den berg Rṣyamūka door. Hij deed zich voor als een Mahātma ¹, een toovermachtige om voort te brengen al wat hij wenscht. Bij 't zien van hem ging Rāma ongerust meer naar binnen. De zoon van den Windgod trad dan voorwaarts en sprak fluks:

135. «O brave; bewonderenswaard zijt Gij, dat Gij moedig hierheen durft komen. Deze berg Rṣyamūka is uiterst moeilijk toegankelijk; zelfs de god Maheçwara (Çiwa) is ongeneigd om hierheen te komen. Wat is het doel dat Gij beiden hier ingaat?»

136. «Allerlei zeer gruwelijke gevaren zijn het die men hier vindt. In de spelonken bevinden zich reuzen en Piçāca's (boschduivels). En hoe toch zal in het onbegaanbare ruig begroeide veld U een weg baten? Andere menschen dan Gij zijn er vroeger, nooit hierheen gekomen.»

137. «Een menigte van kwade leeuwen zijn de vijanden van alwie hierheen komt. Wreed belagen op den weg tijgers, vreeswekkend, grimmig. Wil men den moeilijk begaanbaren hoogen berg bestijgen, dan komen de losse, wankelen steenen waarop men treedt aan 't rollen.»

138. «Breed, wijd is de omvang der stroomen vol van diepe plekken ². Wie ze oversteekt draait en wordt gedraaid, zinkt en verdrinkt. De oevers zijn voor wie tot op eenigen afstand ervan

¹ D. i. een Wijze van buitengewone geestelijke vermogens. Het woord heeft een zekere beruchtheid gekregen door de beweerde onthullingen van Mahātma's aan Mevrouw Blavatski. Het Skr. R. IV, 3, 2 heeft bhikṣu, monnik.

² Of: met veel kolken.

gekomen zijn een uiterste grens geworden, doordat ze afgesloten, afgezet zijn door de groote olifanten die daar voortdurend komen om dartel zich te baden.»

139. «Veel zijn de gevaren van den vreeselijken berg hier. En in de spleten van platte steenen steken de slangen hun tong uit; vleeschvretende tijgers is hun begeerte; venijnig is hun boosheid: het is niet te verwonderen dat hun gif doodelijk is waar het ingesnoven wordt.»¹

140. Zoo sprak Hanuman, toegetreden om zijn vragen te doen. Daarop sprak Rāma en gaf inlichting aangaande zijn doel: «O edele heer! mijn doel is als volgt; luister dan! kom nader; alsmede de reden waarom ik rondzwerf zal ik vertellen.»

141. «In de geheele wereld beroemd is Daśaratha, een vorst in 't bezit van alles wat begeerlijk is; allerlei bijzondere genoegens heeft hij, in menigte. Hij heeft veel zonen, mijn met verwonderlijke kracht begaafde jongere broeders; alleen ik ben een ongelukkige zoon van hem.»

142. «Volgens zijn bevel ben ik naar 't ondoordringbaar woud gegaan. Dat nu is de oorzaak dat wij beiden het betreden. Van huis gegaan zochten wij een toevlucht in de kluizenarij van Sutikṣṇa en daar verbleven wij, zorgvuldig de kluizenarij bewakende.»

143. «Sitā, mijne geliefde, vergezelde mij in der tijd, maar de snoode Rāwaṇa heeft haar geroofd en is snel daarna weggegaan. Sitā zoekende zijn wij hier gekomen. Dat is de reden dat wij rondzwerfende in deze plaats gekomen zijn.»

144. Zoo sprak de Raghutelg terwijl hij zijn doel mededeelde. Op zijn beurt zeide toen Hanuman: «O Rāghawa, mij is bevolen geworden hierheen te gaan: een apenkoning, met name Sugriwa, heeft mij bevolen U te zoeken.»

145. «Om te beginnen moet Gij weten dat er een groote aap is, wiens kracht onvergelykelyk is, een held, Wālin geheeten. De zon doet onder voor hem wegens zijn macht. Toornig en kwaadaardig als hij is heeft hij mijn meester smaad aangedaan.»

146. «Uit vrees voor den apenkoning Wālin, is mijn meester stil uitgeweken naar een plaats in 't Malayagebergte. Daar het zijn oogmerk is vriendschap (met U) te sluiten, heeft hij mij bevolen

¹ Er zal bedoeld zijn dat het slangengif al door de lucht ervan doodelijk is.

hierheen te gaan, begeerig om een vaste plaats te hebben en U alleronderdanigst te dienen ¹ als heer en beschermer.»

147. «Hij is waardig Uw vriend (en bondgenoot) te wezen, dunkt mij, en met Uwe gunst vereerd te worden, want hij is zeer krachtig, zeer wijs en goed gezind. Hij zal meêgaande al wat Gij beveelt goedvinden en verwezenlijken, en hij zal mede en vooraan in den strijd Rāwaṇa dooden.»

148. Zoo sprak de zoon van den Windgod met vriendelijken aandrang. Daṣaratha's zoon weêrstreefde niet en vertrok fluks. Nadat hij vertrokken was, was Hanuman uitermate verblijd. Rāmadewa was naar zijn gevoelen een Kalpawṛkṣa. ²

149. Prins Rāma kwam aan in 't Malayagebergte. Men zou hem kunnen vergelijken met den regentijd; zijn pijlen dat waren wolken, terwijl Wālin gelijk de zon, daardoor gedood, zou ophouden (te schijnen), en Sugrīwa, van hitte lijdende, een schuilplaats zocht bij de pijlen.

150. Toen de twee elkander ontmoetten, legden zij vuur aan, als getuige dat zij hun vriendschapbond begonnen. Nadat zij hun overeenkomst gesloten hadden, waren beide even verheugd, en toen gingen zij overleggen, zoekende naar 't geschikte krijgsmiddel.

151. Rāmadewa keek naar het talrijke leger van apen, die naar hartelust, zooals hun behaagde zich gebaarden volgens hun bewegelijken aard. Volgens hun manier was hun gegrom luid terwijl zij in de takken sliepen. ³ Zulks maakte dat hij met plezier er naar keek.

152. Toen hun beider vriendschapbond bevestigd was, zeide de bevriende voortreffelijke apenkoning: «O Rāghawa, de kracht van den Apenvorst Wālin is buitengewoon; er is niemand in de drie werelden die zijns gelijke is.»

153. »Ik zeg dit niet uit geringschatting, heer! Ik zeg het alleen maar, omdat Gij bevriend ⁴ zijt. Hoe zeer ook de kracht van dien Wālin geprezen wordt, ontwijfelbaar zal hij door Uwe krachtige pijlen gedood worden.»

154. «Wat nu bewerkt heeft dat hij zoo'n hooge onderscheiding in de wereld verwierf, dat is de gunst van een Ziener die weleer

¹ Letterlijk: Uwe voeten te vereeren (of te dienen.)

² De Paradijsboom die alle wenschen vervult.

³ Men zou verwachten: zaten; of wel: rondsprongen.

⁴ Samitra is een drukfont voor pamitra.

genegenheid voor hem voelde. Hij werd hoe langer hoe machtiger, eindelijk van onweerstaanbare kracht. Hij is te vergelijken met een zon voor zijn vijanden (die) duisternis (zijn).»

155. «Ik was neerslachtig en bevreesd, ziende dat hij zoo krachtig was; ik dacht vroeger niet dat hij gedood zou kunnen worden. Nu echter, nu Gij Heer, wiens kracht onfeilbaar is, gekomen zijt, denk ik bepaald dat hij gewis door U zal gedood worden.»

156. «Wālin placht vroeger bazen van olifanten te pakken en te dooden; alles wat door hem met de vlakke hand geslagen werd, bergen bij duizenden, werden stukgebroken, verpletterd. Mahiṣāsurā, de vijand van den god Indra, werd door hem ten val gebracht, maar gewis zal hij op het slagveld door U gedood worden.»

157. Zoo sprak hij, Prins Rāma van alles onderrichtende, uit vrees voor zijn krachtdadigen ouderen broeder, verlangde hij de kracht van den edelen Rāma te leeren kennen. De Raghutelg begreep het en doorboorde toen met zijn pijl lontarpalmboomen.

158. Ten getale van zeven op een rij werden ze getroffen en de pijl ging er door. Sugrīwa zag verbaasd en verheugd de palmboomen. Hij maakte zich op om Prins Rāma tot geleider te verstrekken, met het doel zich te begeven naar Kiṣkindha.

159. Sugrīwa zou een offer verrichten in het strijdperk; Wālin, de te slachten buffel, zou als het ware dienen als (offerande) ter vereering. De edele Rāghawa kreeg opdracht om 't offer te verrichten; Tārā genietende van de gelukkige uitkomst was de vrucht die genoten zou worden.

160. Nadat Rāma vertrokken was om naar de grot Kiṣkindha te gaan, met Sugrīwa, die onstuimig,¹ met stoutheid bezielde was, zag men een ruim hol, een vervaarlijk diepe grot van den grooten berg, de geduchte residentie van Wālin, waarvan de opening verbazend donker was.

161. Sugrīwa riep ijlings zijn ouderen broeder toe om uit te komen ten strijde; hij schreeuwde luid, vreeselijk de wenkbrauw fronsende, arglistig² riep hij hem naar buiten. Wālin maakte zich op en kwam uit zijn berggrot. Hij schreeuwde op zijn beurt

¹ De beteekenis van saḥāsaṇ is mij onbekend.

² Dit past hier toch niet; mogelijk dient „gebogen, krom” slechts als nadere bepaling van bhrūkuṭi, alsof dit = bhrū ware.

zoo, dat het luchtruim er van vervuld was, alle windstreken er van vervuld waren.

162. Luid grommende naderde hij gelijk een verwoede tijger, en Sugrīwa nog heftiger als een leeuw, met geopenden muil op de voorpooten liggende. Zij kwamen vijandelijk op elkaar toe, begeerig elkaar te krabben, te bijten, te pakken; zij sloegen, rukten, beiden gelijkelijk tandenknarsend, doldriftig.

163. Zij rukten de haren op de onderkaak die gekrapt werden uit; lieten de tanden zien, draaiden en wendden, en gelijkelijk afgemat sisten zij voortdurend. Het bloed vloeide, stroomde; druipend gudste het in eens door op de wangen, viel neder op de wijde armen, en op de borst als scheen het rood curcuma.

164. Hoe langer hoe trotscher slagen toebrengende, reten zij malkaars neus open met hun harde nagels. Voorover gebogen trokken zij vreeselijk heftig knijpende aan elkaars staart; of tegen de kin slaande grepen zij die met den mond welks tanden niet ophielden te bijten. Velerlei waren de listen die zij beproefden.

165. De ascese oefenende Yogins keken allen toe, in groote menigte, aan den rand van 't gebergte, en de kweekelingen, die hen vergezelden, bleven gezamenlijk niet achter. Zij zwierven rond, bloemen plukkende, doch hielden oogenblikkelijk op, deelnemende (aan 't schouwspel). Zij zwegen beteuterd stil. Toen zij ophielden te zwijgen, keken zij toe met luid geroep.

166. Rāma zag onafgewend hoe beiden hardnekkig kampten. Hij kon Wālin niet onderscheiden, zoo geleken Sugrīwa en hij elkander. In de war geraakt, werd Rāma, hoe hij ook oplette, hoe langer zoo nalatiger. Te vergeefs was de pijl op den boog gelegd, want hij wist niet wien hij moest treffen.

167. Sugrīwa was afgemat en met brandend ongeduld op de komst van Rāma. Zijn lichaam was stuk gereten, hij was bijna dood, verzwakt door den ondervonden druk; zijn hoofd werd getrokken, plat gedrukt, geklemd. Als beschaamd keerde hij terug, pijn gevoelende, verslapt, ziedende van woede.

168. Hij werd Rāma gewaar; hem ziende komen, werd hij bedroefd en zeer bleek. Hij kwan nader en deed fluks hulde aan de voeten van Rāma, den zeeghaftige. «O Heer, die onze overeenkomst niet houdt! die, ach! leugenachtig zijt in Uw woord. Wat is de reden dat Gij toeziet op mijn strijd zonder daarbij werkzaam te zijn?»

169. Onmiddellijk zeide Rāma tot den apenvorst: «De aan-

leiding hoe ik zoo onachtzaam zwijgend toezag is de volgende : toen Gij vocht, geleek Uw voorkomen geheel op dat van Wālin. Ik herkende U niet, al trachtte ik nog zoo zeer mij dat te herinneren.»

170. «Dat was de aanleiding hoe ik nalatig was ten opzigte van onze bondgenootschappelijke overeenkomst. Doch neem nu het middel tot slagen te baat dat Gij bladeren tot halssnoer omhangt als kenteeken. Hebt gij U met dat teeken voorzien, welaan, strijd dan weder, heb geen vrees. Wālin slechts zal gedood worden. Gij zult niet het doelwit worden.»

171. Zoo sprak Rāma en bond hem bladeren in 't bosch. Sugrīwa ging weder voorwaarts zijn ouderen broeder Wālin uitdagende om den strijd te hervatten. Wālin viel aan, omvatte hem weder, trachtte hem vast te pakken; Rāma maakte van de gelegenheid gebruik met hem met zijn pijl te treffen; in eens werd hij getroffen.

172. Wālin viel, de na-verwante apen huilden; hun gemoed was diep geroerd. Vervolgens verwijderden zij zich ijlings, de slaven in ééne richting, de overigen in een andere, «foei over Rāma» zeiden de (anders) zwijgende asceten (die nu) hun stem lieten hooren.

173. Wālin, de apenkoning, was dood zwak; zijn zijde was door den pijl doorschoten, (doch) zijn geest was zeer flink, moedig, goed, terwijl hij prins Rāma uitschold:

174. «Ha Rāma! schelm, laaghartige! foei over U, verdwaasde! Dat Gij het gewaad draagt van een man des vredes is uiterst gemeen. Moogt Gij allerlei groot kwaad ondervinden, omdat Gij schiet op iemand die eenvoudig strijdt, doch niet iets anders is.»¹

175. «O grenzelooze booswicht, die U niet ontziet voor Uw braven vader. Gij hebt nooit gezien dat ik mij aan iets schuldig gemaakt heb. Waarlijk, Gij zijt in Uw geest een Caṇḍāla, een dwaas.»

176. «Ik heb Uw vader vroeger heel goed gekend, (zoodat) ik waande van U geen vijandigheid te moeten (ondervinden). Dat hij U bevelen moest ver weg uit te wijken, was een gevolg van Uwe slechtheid.»

177. «Dat ik er toe kwam om als broeder niettemin te twisten,

¹ D. i. die niet als vijand van U optreedt.

was een fout als honderd bergen, een Meru in grootte. De begeerlijkheid, zegt men, moge in duizend stukken gescheurd worden, toch wordt een broeder niet gebroken (afgescheurd), want hij is mijn (vleesch).»

178. «Moge ik een ander worden als een broeder wiens liefde verwonderlijk zoo groot zij. Indien de mate van toorn aangroeit tot doodens toe, is het zonder twijfel slecht iemand te dooden omdat het een ander is.»

179. «Wat betreft den plicht van vorsten, helden, braven, is het onberispelijk, vijanden die een schandvlek der wereld zijn te dooden. De Aardegodin is een bloem die, gereinigd zijnde, zonder missen vast de welvaart der wereld wil.

180. «Indien Gij echter ¹ de wijzen (geestelijken) wilt navolgen, dan moet de in gerechtigheid hoogstaande meester zijn over de laagsten: een geneesmiddel zij het voor dengene die rouwig is dat hij als broeder twist aanbindt. Het is passend dat het een geneesmiddel is voor mij die verkeerd gehandeld heb.»

181. «En nu is de partij die Gij gekozen hebt onoordeelkundig. Gij meent het onderscheid tusschen goed en kwaad te kennen, maar Gij zijt in waarheid dom. Om reden ik bijna dood ben, is het goed dat Gij gekomen zijt. Uw inzicht is averechtsch daar het doodelijk leed berokkent.»

182. «En wat kan toch het doel zijn waarom ik gedood ben? Indien Gij vleesch verlangt, wilt gij dan soms mij? Wel is waar is de kategorie der vijfklauwige dieren te eten, doch daar worden de apen niet bijgerekend; het is verboden ze te eten.»

183. «En volgens de faam waart Gij eertijds goed van karakter, in staat het volk te beschermen, liefderijk te wezen jegens de heele wereld. Uw roem is gebroken, omdat Gij een aap gedood hebt. Gij hebt U dus zeer te schamen voor Uw jongeren broeder.»

184. «En dat ik met mijn broeder getwist heb is van dien aard, dat wij beiden later weêr verzoend zullen zijn. Die Sugrīva hier, wien Gij een liefdedienst bewezen hebt, is een aap van lagen inborst, een onwaardige.»

185. Zoo waren de woorden van Wālin, met moeite sprekende. De doorluchtige Raghuheld ² sprak in antwoord: «O aap! die

¹ Kewala beteekent eigenlijk „alleenlijk, slechts,” doch hier wordt toch een tegenstelling met het voorafgaande vereischt.

² Eigenlijk: „tijger van de Raghutelgen.”

hier den schijn aanneemt van de wereld te kennen. Dat ik op U geschoten heb, daardoor zal ik geen zonde op mij laden.»

186. «De ware aard eens Kṣatriya's, dien heb ik gevolgd. Het is geen (misdadige) veroorzaking van dood, wanneer men wild in menigte doodt. Alle Kṣatriya's in den vroegeren tijd mogen door mij nu nagevolgd worden zonder dat ik mij bezondig.»

187. «En 't wild is een geslacht dat gedood wordt; men tracht het te vangen in vallen, met strikken, met voetangels. Alle dieren, die er in 't groote woud zijn, goedaardige en kwaadaardige, mag men van 't leven berooven.»

188. «Indien Gij nu zegt dat een mensch geen wild dier is, en «in al mijn doen en laten zal ik het menschengeslacht volgen», ook dan zal het gevolg niet wezen dat ik kwaad zal ondervinden, want ik heb met mijn pijl iemand getroffen die overspel in den zin had.»

189. «Uw karakter en gedrag was mij reeds ter oore gekomen: Sugrīwa was door U van zijn vrouw gescheiden geworden; zijne zoo geliefde Tārā hebt gij geroofd; blijvend wordt Gij door de heele wereld gelaakt.»

190. Zoo sprak de ware woorden zeggende Rāghawa. Wālin beschaamd zweeg, daar hij overtuigd was. Ter nedergedrukt, zakte hij hoe langer hoe meer voorover van uitputting; met moeite toonde hij zijn devotie ¹, smeekte om te sterven:

191. «O Rāghawa! buitengewoon is Uwe wijsheid: Gij dooddet den euveldoener, die zich jegens de wereld bezondigd heeft. Doch Uwe deugdzaamheid is grenzenloos: moge mijn kinderen niet mede door U gedood worden.»

192. «Nader nu, mijn jongere broeder, kom hierheen, Sugrīwa, om afscheid te nemen van Uw ouderen broeder die sterven gaat, doch moge in eene herboorte hiernamaals God beschikken dat Gij mijn broeder zult zijn.»

193. «En moge ons beider verblijfplaats één en dezelfde wezen: een berg met liefelijk boomgewas ²; waar vruchten, gegiste drank en honig in overvloed is, die niet zullen ophouden genoten te worden hiernamaals.»

194. «Mijn gedrag, broeder, was inderdaad verkeerd, maar het

¹ Namelijk door te bidden.

² Zulke constructies als *konēṇunēṇ kayunya*, beantwoorden geheel aan de Skr. *Bahuvrīhi*-samenstellingen.

was niet tengevolge van boos opzet; het was een beschikking van God dat ik met mijn broeder twistte; het kon niet anders want dit was een beschikking van God die het teweeg bracht.»

195. «En God is van ondoorgroendelijke macht; het was U niet gegeven tegelijk met mij zalig te sterven; dat ik nu voorga met een staat van heerlijkheid deelachtig te worden, is het werk slechts van God; daarin voeg U.»

196. Zoo sprak hij tot zijn jongeren broeder. Toen legde men, met tranen in de oogen, bloemen en goud ¹ op 't hoofd (van den doode), die na weggelegd te zijn aan Sugriwa gebracht werden. Deze, wars van 't leven, deernis gevoelende, viel in zwijm.

197. Nadat hij (Wālin) naar den hemel teruggekeerd was ², kwam de geheele schare in beweging, de verschillende verwanten traden nader en bewezen hulde. Sugriwa verzuimde niet zijn plicht jegens zijn verwante; alle vrienden van het hof gaven liefderijke bewijzen van medelijdende deelneming.

198. Aṅgada werd troonopvolger volgens bevel van Rāma uit hoofde van zijn liefderijkheid. Evenzoo werden alle bloedverwante apen met geschenken begiftigd volgens hun rang.

199. Hij ³ was vergenoegd in zijn geest en de apen uitermate tevreden. Zij trokken op in nederige houding in orde geschaard, terwijl zij gezamenlijk hun eerbiedige opwachting maakten. Zij naderden en grepen de voeten van Rāma, in toenemende mate van blijdschap vervuld.

200. «O Heer! buitengewoon groot is Uwe liefderijkheid, onbegrensd, (doch) niet ijlings zal dat waarmede die vergelden in 't vervolg volbracht worden, doordat nu de regentijd gekomen is en de apen van koude zwak zijn. In den warmen tijd, dan zult Gij Maithili meêvoeren en zullen de vijanden vernietigd worden.»

201. Zoo was de rede van den apenkoning; hij verzocht de inwilliging van Vorst Rāma, uithoofde van de zwakte der apen. De Raghutelg stemde toe, goedkeurend.

202. Na afscheid genomen te hebben, keerde de Apenvorst spoedig huiswaarts, alsook de apen, hoe langer hoe meer verblijd.

203. De Apenkoning heerschte in Kiṣkindha. De regentijd was gekomen; de uitgelaten pauwen ⁴ waren dartel.

¹ Of: „gouden bloemen”.

² Een gewone uitdrukking voor overlijden van voorname personen.

³ Nira is dubbelzinnig, zoodat het niet zeker is op wien of wie het slaat.

⁴ Skr. mattamayūra, het slotwoord, is tevens de naam der versmaat.